

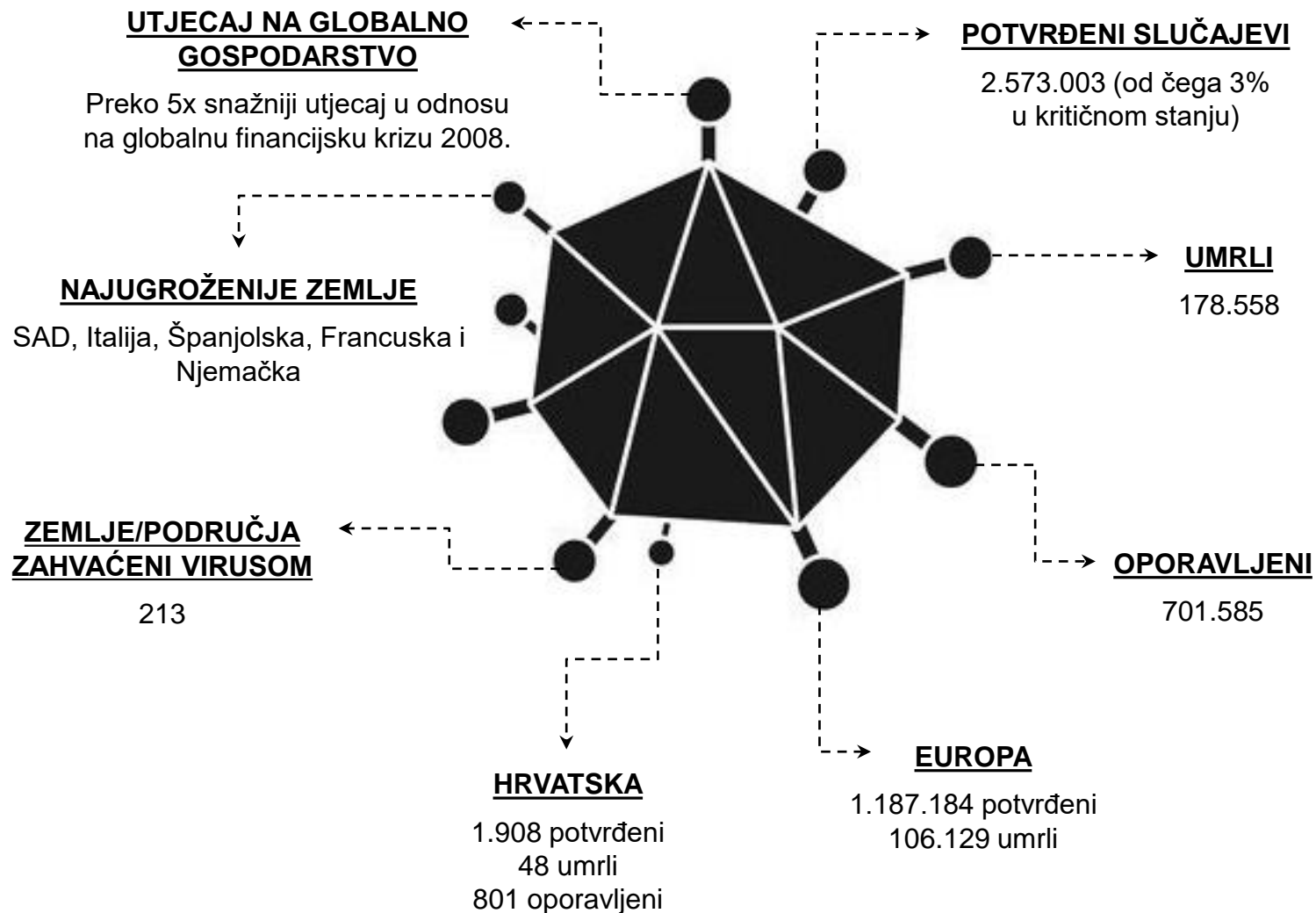
COVID-19 Izvještaj

Hrvatski turistički sektor - Može li se nositi s koronavirusom?

Sadržaj

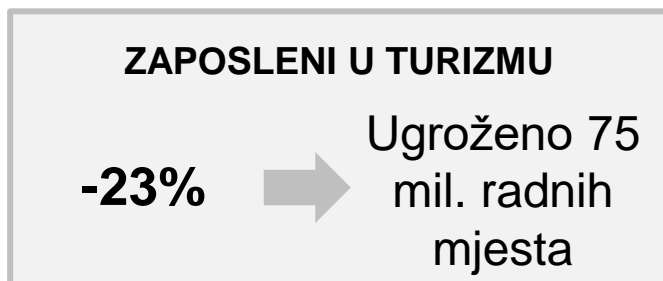
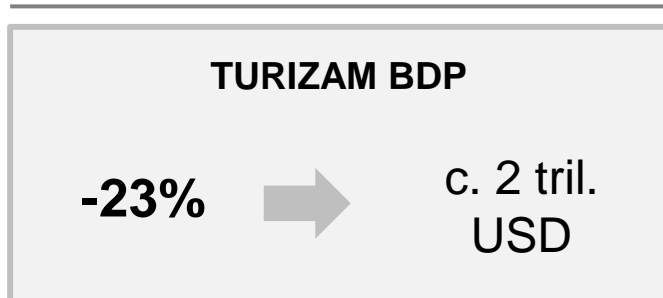
	stranica
Pandemija koronavirusa - Stanje na dan 21. travnja 2020. godine	3
COVID-19 utjecaj na turizam i putovanja iz globalne perspektive	4
Usporedba fiskalnih COVID-19 mjera u različitim turističkim državama	5
Mjere poduzete od strane vodećih svjetskih turističkih kompanija	6-7
Industrija putovanja i povijesni šokovi - Što možemo očekivati?	8
Hrvatski turizam - Povijesni pregled	9
Pregled glavnih pokazatelja turizma u Hrvatskoj	10-12
Značajna ovisnost o stranim ekonomijama	13
Povezanost regionalnih ekonomija i hrvatskog BDP-a	14
Poremećaji u industriji uzrokovani COVID-19	15
Vodeće turističke kompanije i njihova potrošnja domaćih proizvoda i usluga	16
Utjecaj COVID-19 i prognoze za Hrvatsku	17
Turističke kompanije u Hrvatskoj - Trenutno poduzete mjere	18
Turističke kompanije u Hrvatskoj – Aktivnosti nakon krize i budući izazovi	19
Postoji li put ka oporavku za turističke kompanije?	20
Kontakti	21

Pandemija koronavirusa - Stanje na dan 21. travnja 2020. godine

COVID-19 utjecaj na turizam i putovanja iz globalne perspektive

2020. vs 2019. promjena

Rezervacije u Q1⁽¹⁾ za međunarodna putovanja po zemlji polaska ⁽²⁾

Azija i Pacifik	-96,8%
Europa	-74,5%
Sj. i J. Amerika	-79,1%
Afrika i Bliski istok	-66,0%
Ukupno svijet	-80,4%

Trenutna razina zauzetosti kapaciteta⁽³⁾

Kina	30%
Europa	8%
SAD	21%

Usporedba fiskalnih COVID-19 mjera u različitim turističkim državama

	Austrija 	Grčka 	Italija 	Slovenija 	Španjolska 	Hrvatska
Paket mjera⁽¹⁾ (% BDP-a⁽²⁾)	9%	8,9%	1,4%⁽³⁾	6,3%	c. 3%⁽⁴⁾	11%
Novi zajmovi i likvidnost za potporu kompanijama	<ul style="list-style-type: none"> Generalne garancije za kredite 	<ul style="list-style-type: none"> Likvidnost za pogođena poduzeća u vidu subvencioniranih kredita, kreditnih jamstava, subvencionirane kamatne stope 	<ul style="list-style-type: none"> Dodatna jamstva i likvidnost bankama kako bi se omogućilo mnogobrojnije financiranje i likvidnost za srednja i velika poduzeća 	<ul style="list-style-type: none"> Jamstva i kreditne linija dostupna za financijsku potporu pogođenim poduzećima, pogotovo malim i srednje velikim 	<ul style="list-style-type: none"> Kreditna linija od 400 mil. EUR za turistički sektor 	<ul style="list-style-type: none"> Kreditne linije i državna jamstva
Odgoda plaćanja postojećih obveza	×	×	<ul style="list-style-type: none"> Moratorij na kreditne obveze za mala i srednja poduzeća, uključujući hipotekarne kredite i okvire 	×	<ul style="list-style-type: none"> Omogućeno odgođeno plaćanje kreditnih obveza 	<ul style="list-style-type: none"> Omogućeno odgođeno plaćanje kreditnih obveza u dogovoru s bankama
Subvencije plaća	<ul style="list-style-type: none"> Financiranje kratkotrajnog rada, i kompenziranje samozaposlenih, obiteljskih i mikro poduzeća za gubitke uzrokovane COVID-19 	<ul style="list-style-type: none"> Naknade ugroženim pojedincima, uključujući novčanu isplatu u visini 800 EUR do 30.04. za zaposlenike u teško pogođenim poduzećima, produženje naknada za nezaposlene za dodatna dva mjeseca 	<ul style="list-style-type: none"> 10,3 mlrd. EUR za jačanje socijalne pomoći, naknada za nezaposlene i benefite za sve zaposlene u produktivnim sektorima Jednokratna ispata od 600 EUR za sve samozaposlene za ožujak 2020. godine 	<ul style="list-style-type: none"> Kompenzacije za privremene otkaze i suspenzije radnog odnosa zbog pandemije Privremene naknade za samozaposlene i naknade za umirovljenike, velike obitelji i studente 	<ul style="list-style-type: none"> Povećane naknade za bolovanje za zaražene i one u karanteni Naknade za samozaposlene zahvaćene zabranama poslovnih aktivnosti Privremene naknade za radnike u domaćinstvima Naknada od 430 EUR za privremene radnike 	<ul style="list-style-type: none"> 540 EUR naknade za zaposlenike u poduzećima pogođenima pandemijom u periodu od tri mjeseca (uz moguće produženje od dodatna 3 mjeseca)
Odgode i ukidanja poreza	<ul style="list-style-type: none"> Odgoda poreza na dohodak i poreza na dobit za 2020. godinu 	<ul style="list-style-type: none"> Odgoda plaćanja poreza i socijalnih davanja za poduzeća 	<ul style="list-style-type: none"> Odgode poreza i odgode plaćanja računa za komunalije za najteže pogođena područja 	<ul style="list-style-type: none"> Porezne odgode do 24 mjeseca i plaćanje poreza u ratama kroz 24 mjeseca 	<ul style="list-style-type: none"> Mala poduzeća i honorarni poduzetnici oslobođeni plaćanja poreza 	<ul style="list-style-type: none"> Ukidanje ili odgoda dijela poreznih nameta na period od 3 mjeseca

Izvori: MMF, OECD

Bilješke: (1) Mjere za sve države su ažurirane s 16.4.2020. te ne uključuju monetarne poticaje i mjere. Lista ne uključuje sve specifične mjere; (2) Procjena MMF-a; (3) Isklj. Uredbu o likvidnosti, dodatne garancije države do 400 mlrd. EUR (25% BDP-a); (4) Ovisno o trajanju

Mjere poduzete od strane vodećih svjetskih turističkih kompanija (I)

IHG

5.903 objekata / 36.643 zaposlenih⁽¹⁾

- Umanjenje diskrecijskih troškova, plaća i poticaja, uključujući kompenzacije članova različitih odbora i Izvršnog odbora - planirana ušteda do 150 mil. USD
- Smanjenje plana investicija za 100 mil. USD
- Kao podrška vlasnicima hotela, pokretanje sveobuhvatnog paketa mjera, uključujući odgađanje obnove i "opuštanje" standarda brenda
- Uprava predviđa globalni pad RevPAR-a od oko 60%, a još veći pad na tržištima koji su pod najvećim utjecajem ograničenja

Hilton

c. 6.100 objekata / 173.000 zaposlenih⁽¹⁾

- CEO odustao od plaće do kraja 2020. godine, a Izvršni odbor smanjio plaću 50% za vrijeme trajanja krize
- Smanjenje radnog vremena ili neplaćeni dopusti do 90 dana za korporativne zaposlenike, ali uz zadržavanje zdravstvenih beneficija, dok će onima koji nisu na neplaćenom dopustu smanjiti plaću za 20% za vrijeme trajanja krize
- Eliminacija nepotrebnih troškova, uključujući i investicije i obustava svih aktivnosti na tržištu kapitala (otkupi dionica)
- Kroz Hilton Centar resursa radne snage, zaposlenici dobivaju izravan i, u nekim slučajevima, ubrzan pristup više od 500.000 privremenih poslova u više od 30 vodećih tvrtki, uključujući Amazon, CVS, Albertsons i Walgreens
- Hilton je također aktivirao svoj fond za pomoć zaposlenicima koji su pretrpjeli izravnu štetu ili imaju člana obitelji koji je ugrožen zbog COVID-19

Marriott

7.349 objekata / c. 174.000 zaposlenih⁽¹⁾

- Neplaćeni dopust za >10.000 zaposlenika u periodu od najmanje 60-90 dana, skraćivanje radnog tjedna za više rukovodstvo i menadžment, obustava svih nebitnih putovanja, zamrzavanje zapošljavanja, članovi uprave neće primati plaću do kraja godine, dok će se izvršnim direktorima plaće umanjiti za 50%. Obustava svih marketinških aktivnosti, inicijativa i oglašavanja - očekuje se smanjenje općih troškova u visini 140 mil. USD i odgoda redovnih obnova objekata za godinu dana, a polaganje potrebnih sredstava za FF&E za 6 mjeseci. Odustajanje ili odgoda 1/3 investicija planiranih za 2020. godinu (ukupno 800 mil. USD)
- Povučeni revolving kredit u visini 4,5 mlrd. USD i ugovoren novi 365-dana revolving kredit u visini 1,5 mlrd. USD
- Stopa popunjenosti u Q1 u Europi bila je ispod 10% (za isti period prošle godine iznosila je 70%) dok je oko c. 80% hotela zatvoreno

Mjere poduzete od strane vodećih svjetskih turističkih kompanija (II)

c. 9.300 objekata / c. 22.500 zaposlenih⁽¹⁾

- Zaposlenici na neplaćenom dopustu, uveo se skraćeni radni tjedan i zatvorili su se hotelski objekti
- CEO se odrekao cijele plaće, a članovi Upravnog odbor svojih novčanih nakanda na neodređeno vrijeme
- Dostupno 735 mil. USD revolving linije, nema kreditnih dospijeća do 2023. godine
- Konsolidirana EBITDA može pasti i više od 300 mil. USD ili 50% prije nego se aktiviraju financijski kovenanti po kreditima
- Pomoć franšizerima (vlasnicima) u identificiranju mjera, i ako su prikladni, apliciranje za vladine programe financijske pomoći

5.036 objekata / c. 20.000 zaposlenih⁽¹⁾

- Zabrane putovanja, zamrzavanje zapošljavanja, skraćeni radni sati i/ili neplaćeni dopusti za 75% zaposlenika na globalnoj razini u Q2 2020. – očekuje se 60 mil. EUR smanjenje općih troškova u 2020. i umanjenje investicija za 60 mil. EUR
- Snažna bilanca s preko 2,5 mlrd. EUR raspoloživog novca i neiskorišteni revolving kredit od 1,2 mlrd. EUR
- Izdvajanje 70 mil. EUR (25% planirane dividende) za pokretanje "ALL Heartist" Fonda - SPV COVID-19 entitet za pomoć 300.000 zaposlenika Accor-a s ciljem pomoći u pokrivanju bolničkih troškova vezanih uz COVID-19, pomoć zaposlenicima koji su upali u velike financijske nevolje, pomoć partnerima koji se suočavaju s financijskim poteškoćama (pomoć se se razmatrati od slučaja do slučaja). Nadalje, članovi odbora smanjili su naknadu za sudjelovanje za 20%, a izvršni direktor za 25%. Razliku će donirati Fondu
- Više od 40 hotela nudi smještaj beskućnicima diljem zemlje

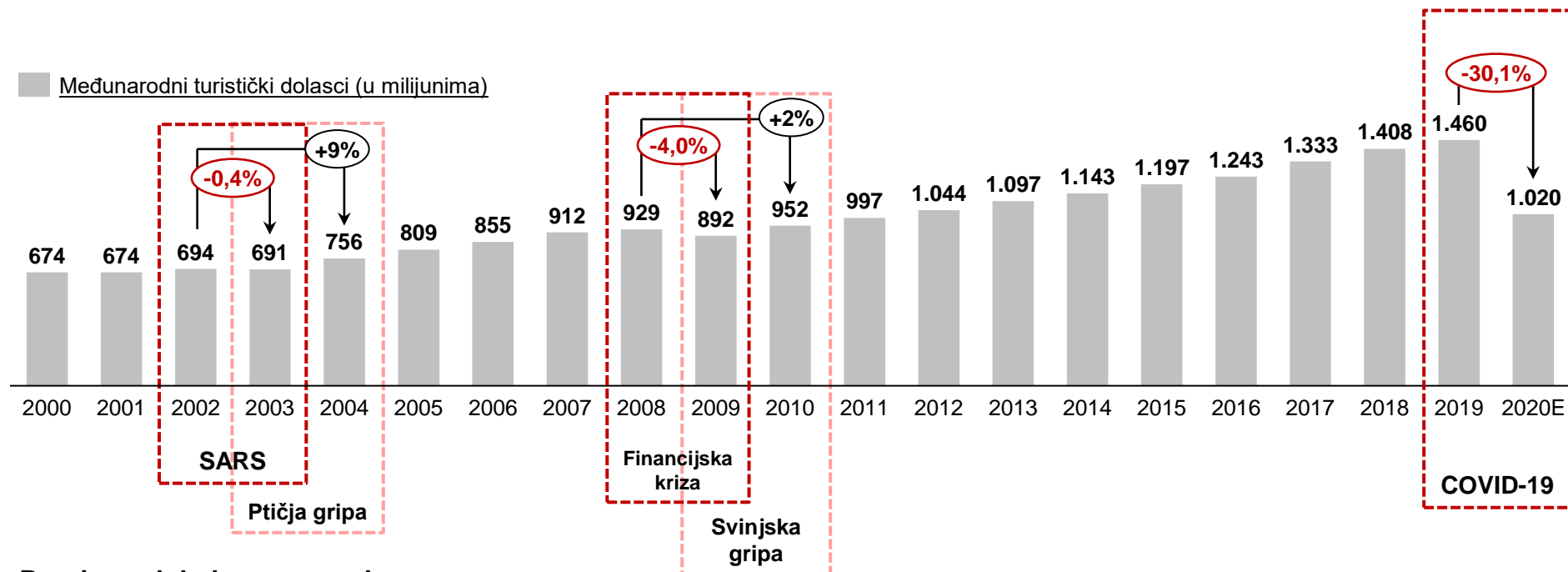
411 objekata / 71.500 zaposlenih⁽²⁾

- Obustavljene sve operacije, uključujući turističke pakete, krstarenja i hotelske operacije, uz značajno rezanje troškova kako bi se ublažio utjecaj na krajnji rezultat (smanjenje administrativnih troškova, zamrzavanje novih zapošljavanja kao i odgoda projekata koji nisu nužni za daljnje poslovanje i razmatranje različitih opcija upravljanja ljudima)
- Raspoloživa novčana sredstva u visini 1,4 mlrd. EUR i državna potpora u obliku mostnog kredita u visini 1,8 mlrd. EUR potpisanog sa KfW razvojnom bankom (kredit od strane njemačke Federalne Vlade kao dio COVID-19 državnog programa potpora) kao pomoć u prevladavanju kriznog razdoblja do ponovnog pokretanja poslovanja

Izvori: Internet stranice kompanija

Bilješke: (1) Na 31.12.2019., objekti uključuju hotele pod franšizom, upravljanjem, u vlasništvu i u zakupu. Broj zaposlenih ne uključuje hotele pod frašizom i upravljanjem; (2) Uključuje TUI hotele i hotelske koncepte s trećim stranama

Industrija putovanja i povijesni šokovi - Što možemo očekivati?

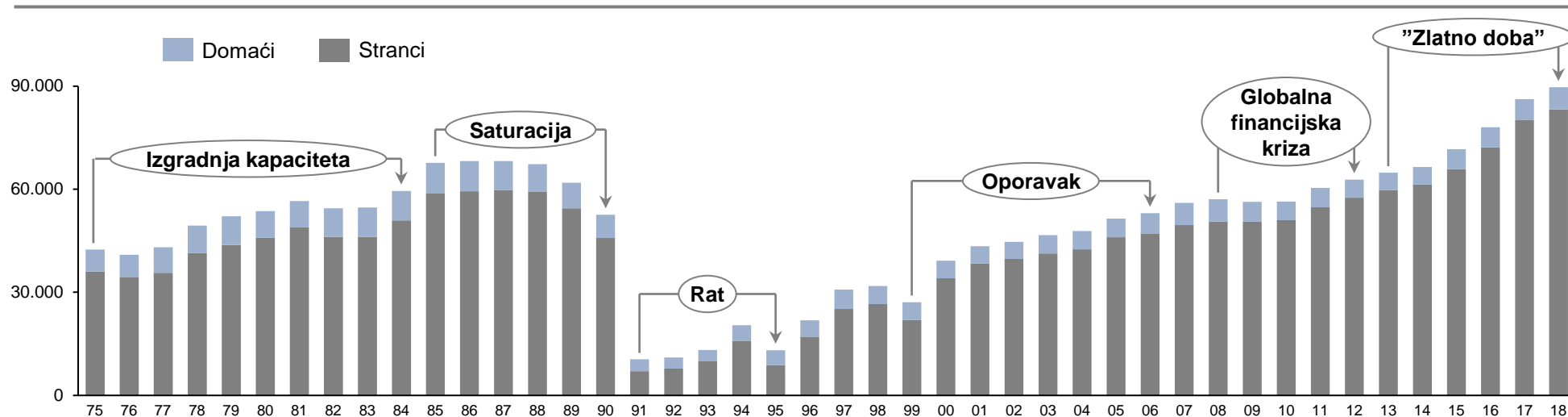
Procjena globalnog oporavka

- U slučaju prijašnjih kriza, oporavak turističkih dolazaka je na globalnoj razini slijedio tzv. V-oblik → Turizam se pokazao kao jedan od najotpornijih sektora na krize sa relativno brzim povratkom na razine predkriznih razdoblja
- COVID-19 kriza donosi dodatnu razinu neizvjesnosti u kontekstu globalne razine putovanja uslijed potencijalne promjene u ponašanjima i preferencama prosječnog putnika/turista
- Većina analitičara predviđa značajan negativni utjecaj na poslovna putovanja i MICE segment u kratkom i srednjem roku i nešto manji utjecaj na odmorišne destinacije, posebno one ovisne o automobilskim gostima
- Tourism Economics predviđa kako bi period restrikcija u trajanju od 6 mjeseci (veljača-srpanj) rezultirao padom putovanja na europskoj razini od 28% (povrh drugih ekonomskih efekata), dok bi period restrikcija u trajanju od 8 mjeseci (veljača-rujan) rezultirao padom od 48%
- Najgori scenarij oporavka predviđa ukidanje restrikcija krajem ove godine što bi moglo rezultirati padom putovanja u Europi u visini 81%
- Hrvatski turizam nije bio značajno pogođen prošlim krizama → Tijekom globalne financijske krize 2009. godine, noćenja i dolasci su pali za 1,4%, odnosno 2,9%
- U slučaju COVID-19 i uslijed potpune zabrane i ograničavanja putovanja dok se ne pronađe cjepivo, za očekivati je da će pad dolazaka i noćenja biti značajniji i da će vjerojatno duže trajati, te time utjecati i na poslovne i financijske rezultate i u 2021. godini

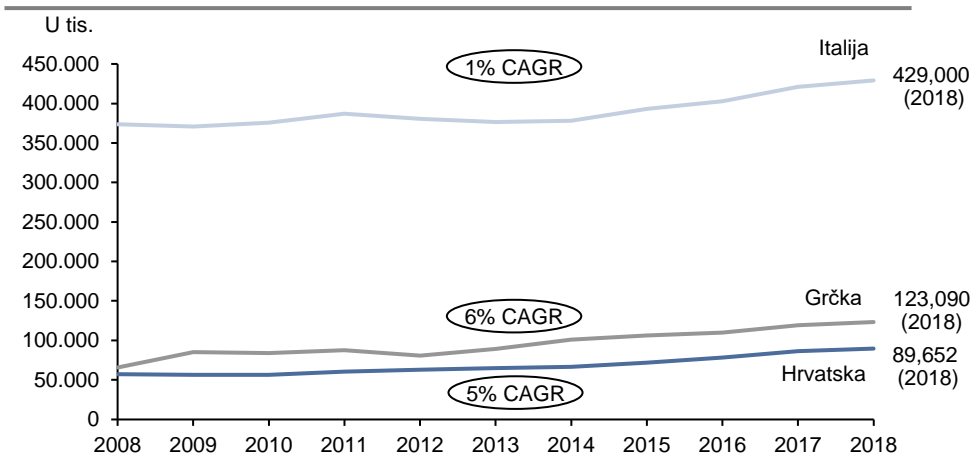

Hrvatski turizam - Povijesni pregled

Povijesno kretanje broja noćenja u Hrvatskoj

Kretanje broja noćenja i CAGR⁽¹⁾ u Hrvatskoj, Italiji i Grčkoj od 2008.

Ključni komentari

- Izgubljene devedesete (razdoblje pojave Interneta i globalizacije) uslijed rata i tranzicije rezultirale su zaostajanjem u razvoju za zemljama Zapadnog Mediterana. Unatoč tome, Hrvatska je danas jedna od vodećih mediteranskih destinacija
- Brz oporavak i nekontrolirani rast u 21. stoljeću (osobito nakon 2013. godine) rezultirali su i strukturnim problemima → Razdoblje snažnog rasta na globalnoj razini nije iskorišteno za strukturne promjene (stagnacija zauzetosti te niski udio hotelskog smještaja u ukupnim kapacitetima)
- Ekonomska kriza u Hrvatskoj dovela je do manjeg pada broja noćenja u 2009. godini i dvije godine stagnacije (do 2011.)
- Prekomjerni turizam počeo je ozbiljnije prijetiti nizu destinacija u Hrvatskoj

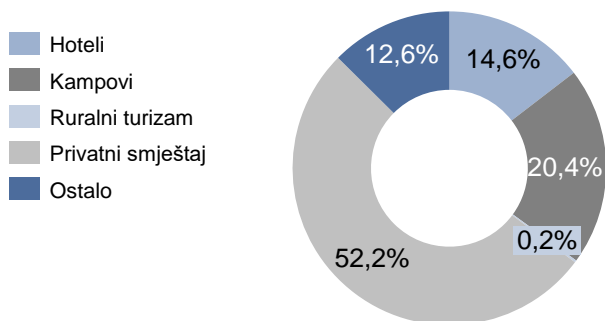
Pregled glavnih pokazatelja turizma u Hrvatskoj (I)

Glavni pokazatelji

	2019.	CAGR 13.-19.
Broj kreveta	1.319.000	6,1%
Dolasci	19.556.146	7,8%
Noćenja	91.242.931	5,9%
Ukupni prihod ⁽¹⁾	11 mlrd. EUR	7,3%

	Direktno	Ukupno
Zaposlenost ⁽²⁾	108.000	317.000
Prosječna dnevna potrošnja turista	78,77 EUR	

Struktura komercijalnog smještaja⁽³⁾

Kontribucija turističkog sektora BDP-u

	Direktno	Ukupno
DZS ⁽²⁾	11,4%	16,9%

Utjecaj različitih smještajnih kapaciteta

KOLEKTIVNI SMJEŠ. KAPACITETI

- 40% smještajnih kapaciteta
- 55% noćenja, preko 70% prihoda
- Trajanje sezone 4-5 mjeseci (u prosjeku)
- Ukupno porezno opterećenje iznad konkurentskih zemalja ~ 90% fiskalnog prihoda od turizma
- Većina direktnog zapošljavanja u turizmu
- Značajne investicije u posljednjih 7 godina dovele do poboljšanja kvalitete

PRIVATNI SMJEŠTAJ

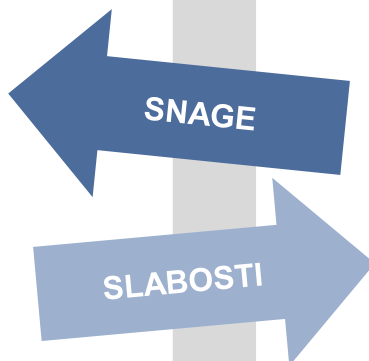
- 55% smještajnog kapaciteta
- 45% noćenja, manje od trećine prihoda
- Sezona traje oko dva mjeseca
- Ukupno porezno opterećenje ne prelazi 5% prihoda → Simboličan direktan doprinos državnom proračunu
- Proliferacija kapaciteta i poboljšanje kvalitete u posljednjih 7 godina

KLJUČNI KOMENTARI

- **Hrvatska je jedna od europskih država najviše ovisnih o turizmu. Uključujući investicije i prometa dobavljača, gotovo 1/5 državnog prihoda dolazi iz sektora**
- **Strukturni konflikt dionika:**
  - **Ekonomska vs socijalna / politička važnost glavnih struktura**
  - **Razdoblje snažnog globalnog rasta turizma nije iskorišteno za strukturne promjene (stagnacija zauzetosti)**
- **Prosječna dnevna potrošnja turista na 60-70% vrijednosti Zapadnog Mediterana**
- **Nizak multiplikator turističke ekonomije - < 1,5x**

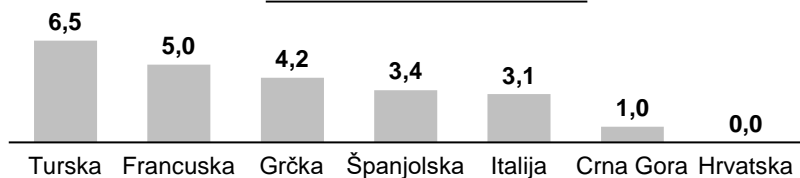
Pregled glavnih pokazatelja turizma u Hrvatskoj (II)

- 1 Hrvatska je još uvijek primarno auto-destinacija sa glavnim emitivnim tržištima unutar radijusa putovanja automobila ili autobusa. Realno je za očekivati kako će se auto-destinacije brže oporaviti od COVID-19 krize za razliku od avio-destinacija.

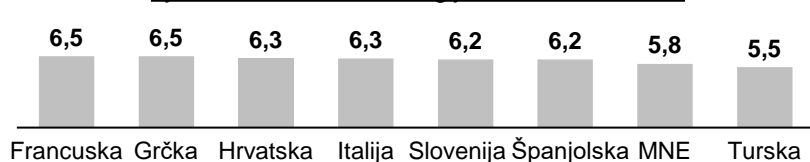

- 2 Hrvatska se smatra jednom od najsigurnijih zemalja u Europi sa visokom razinom zdravstvenih i higijenskih standarda prema svim relevantnim izvještajima i analizama

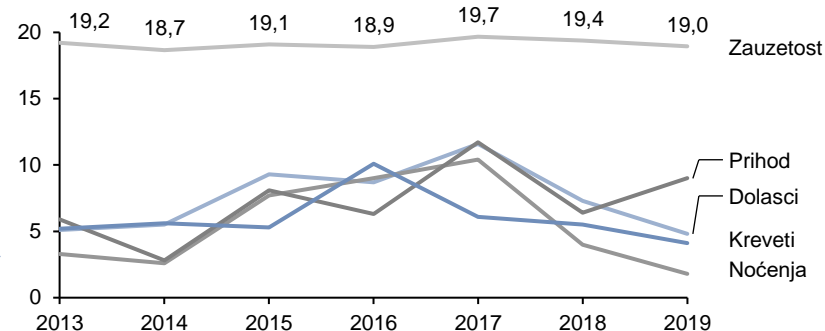
Globalni indeks terorizma⁽¹⁾

Ljestvica zdravstveno-higijenskih standarda⁽²⁾

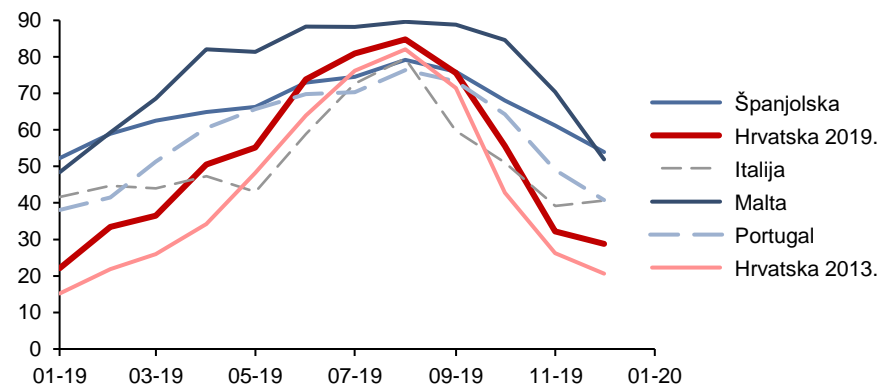

- 1 Hoteli predstavljaju tek 14,6% ukupnog smještajnog kapaciteta, što rezultira stagnacijom razine zauzetosti na godišnjoj razini

- 2 U usporedbi s europskim konkurentima, Hrvatska još uvijek nazaduje u iskoristivosti kapaciteta, pogotovo u periodu van glavne sezone

Zauzetost hotela i sličnog smještaja na mjesečnoj bazi

Izvori: Hrvatska narodna banka, Državni zavod za statistiku, Institute for Economics and Peace (Global terrorism index 2019), The World Economic Forum (The Travel & Tourism Competitiveness Report 2019)

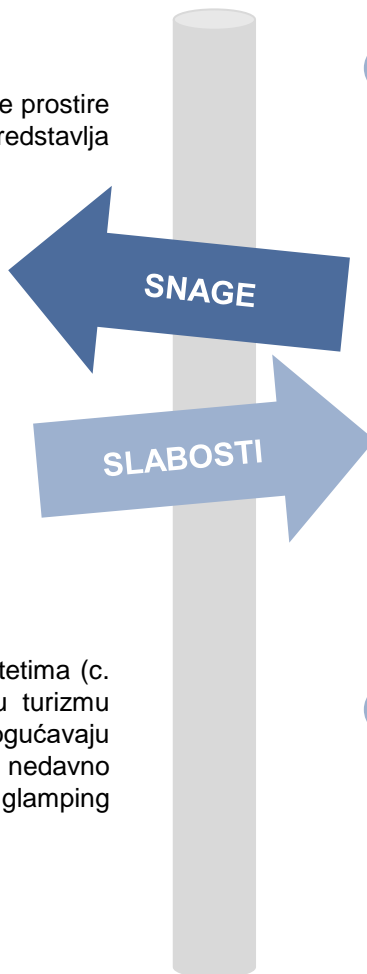
Bilješke: (1) 0,0 označava najnižu opasnost od terorizma; (2) 6,6 predstavlja najvišu ocijenu

Pregled glavnih pokazatelja turizma u Hrvatskoj (III)

- 3 Hrvatska je peta država Europe po dužini obale⁽¹⁾ koja se prostire na c. 6.000 km te uključuje preko 1.000 otoka i ujedno predstavlja jedinstven geografski prostor u Europi

Države s najdužom obalom u Europi

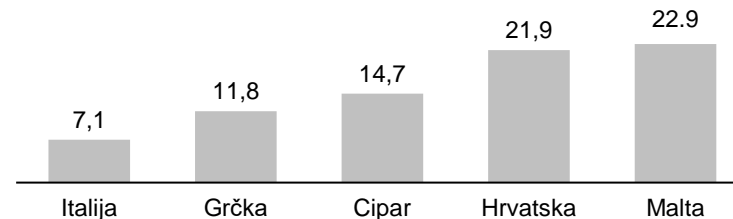
Država	u km
Norveška	58.133
Grčka	13.676
Italija	7.782
Danska	7.314
Hrvatska	5.835

- 4 Visok postotak kampova u ukupnim smještajnim kapacitetima (c. 20%) koji bi mogli imati koristi od novih standarda u turizmu nakon COVID-19. Kampovi i slični oblici smještaja omogućavaju lakšu izolaciju od drugih, pogotovo oni koji su nedavno preuređeni te uključuju smještajne jedinice kao što su glamping šatori ili mobilne kućice.

- 3 Ključni problem s kojim se suočava hrvatski turizam je nedostatak radne snage. Dodatno, Hrvatska ima nedovoljno veliku populaciju u odnosu na dužinu obale i veličinu turističkog sektora, što je dodatno eskaliralo nakon 2013. godine i pristupanja EU, nakon čega su tisuće ljudi emigrirale u razvijenije države. Većina tih stanovnika su bili zaposleni u djelatnostima koje čine osnovu hrvatskog turizma - hoteli, ugostiteljstvo te građevina. Posljedično, ovi su trendovi povećali cijene u sektoru i tako smanjili konkurentnost.

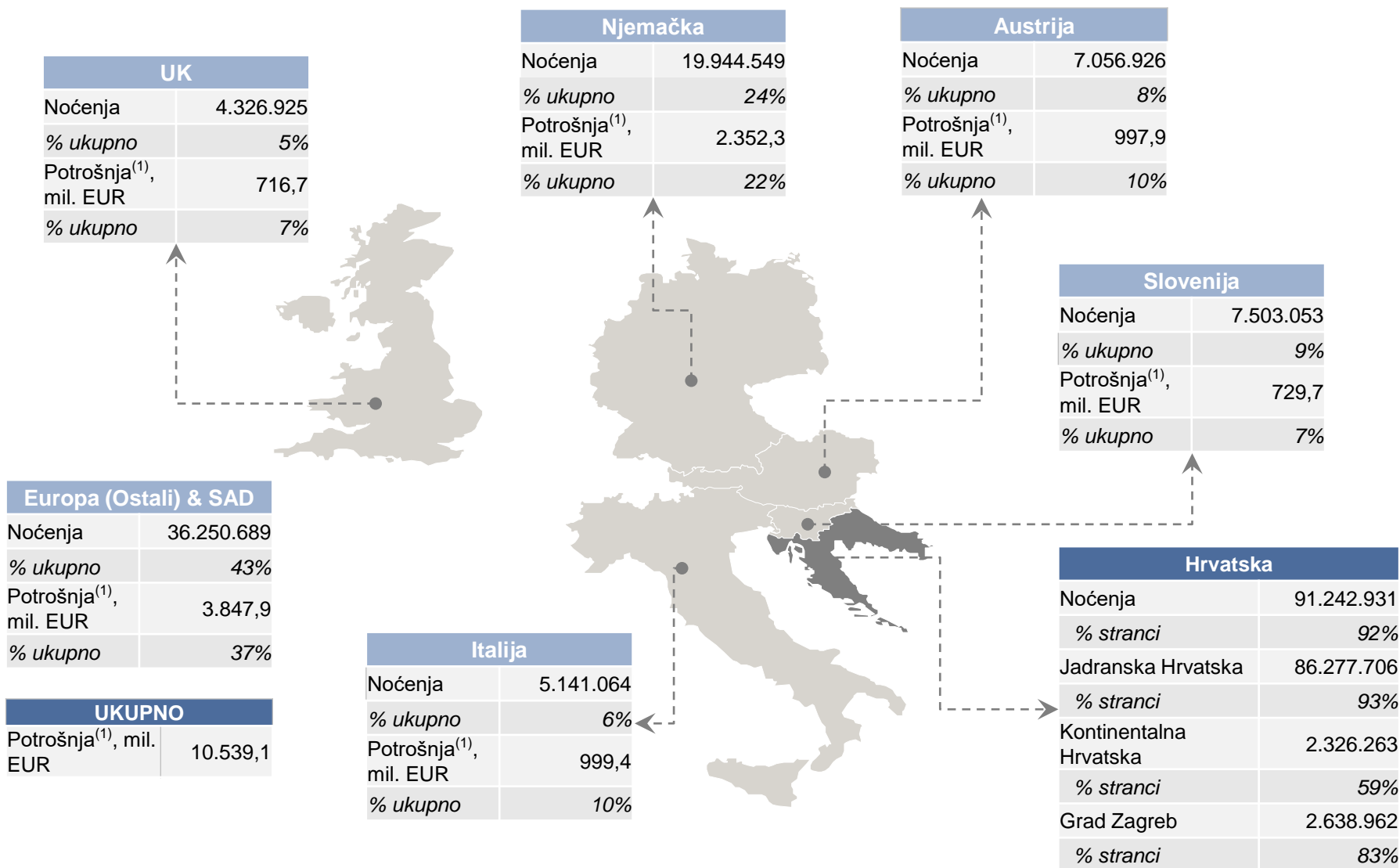
Broj noćenja po stanovniku (2018.)

- 4 Klimatske promjene su globalni fenomen koji će utjecati na sve segmente poslovanja. Konkurencija u turizmu je velika, konstantno se otkrivaju nove atrakcije, destinacije i niše, tehnološki napredak se ubrzava, a pred i post sezona se produžuje. Hrvatska turistička ponuda je još uvijek slabija u odnosu na druge države te će biti potrebno uvoditi nove mjere i proizvode kako bi se sektor prilagodio novoj potencijalnoj stvarnosti.

Značajna ovisnost o stranim ekonomijama

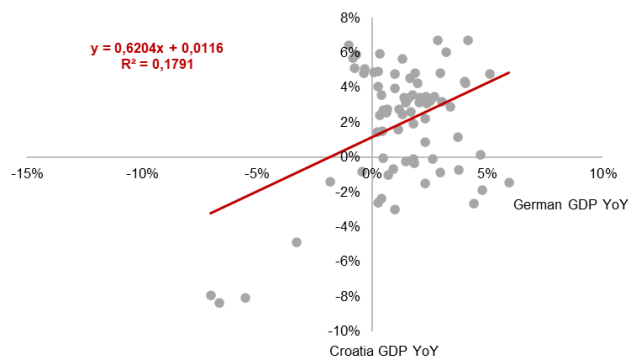
Više of 50% primitaka generira se od pet zemalja koje su trenutno značajno pogođene pandemijom COVID-19 te se očekuje veći pad ekonomske aktivnosti

Povezanost regionalnih ekonomija i hrvatskog BDP-a (1)

Hrvatska ekonomija značajno je ovisna o turizmu te tako i o razvoju regionalnih ekonomija čiji rezidenti značajno pridonose ukupnom broju dolazaka, noćenja i potrošnji u sklopu sektora

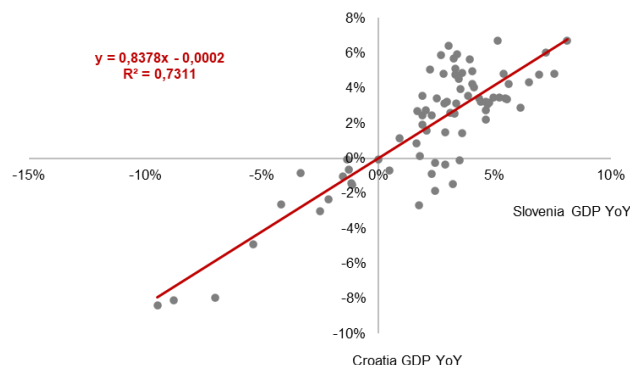
Utjecaj razvoja njemačkog gospodarstva

Ključni komentari

- Regresijska analiza kvartalnih promjena BDP-a pokazuje umjerenu osjetljivost hrvatskog BDP-a prema ekonomskim šokovima u Njemačkoj
- Za svaki 10%-tni pad njemačkog BDP-a, analiza implicira 6%-tni pad hrvatskog BDP-a
- Analitičari predviđaju pad njemačkog BDP-a od 6% za 2020. godinu

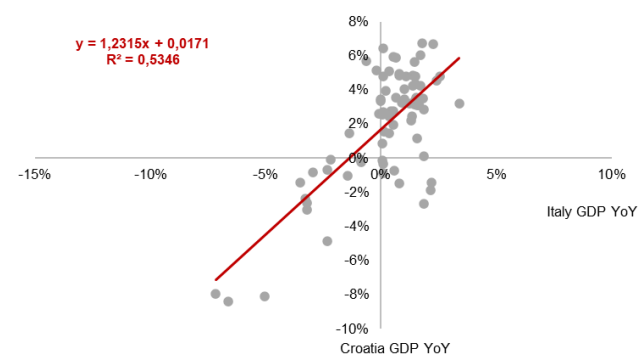
Utjecaj razvoja slovenskog gospodarstva

Ključni komentari

- Regresijska analiza kvartalnih promjena BDP-a pokazuje umjerenu osjetljivost hrvatskog BDP-a prema ekonomskim šokovima u Sloveniji
- Za svaki 10%-tni pad slovenskog BDP-a, analiza implicira 8%-tni pad hrvatskog BDP-a
- Analitičari predviđaju pad slovenskog BDP-a od 6,6% za 2020. godinu

Utjecaj razvoja talijanskog gospodarstva

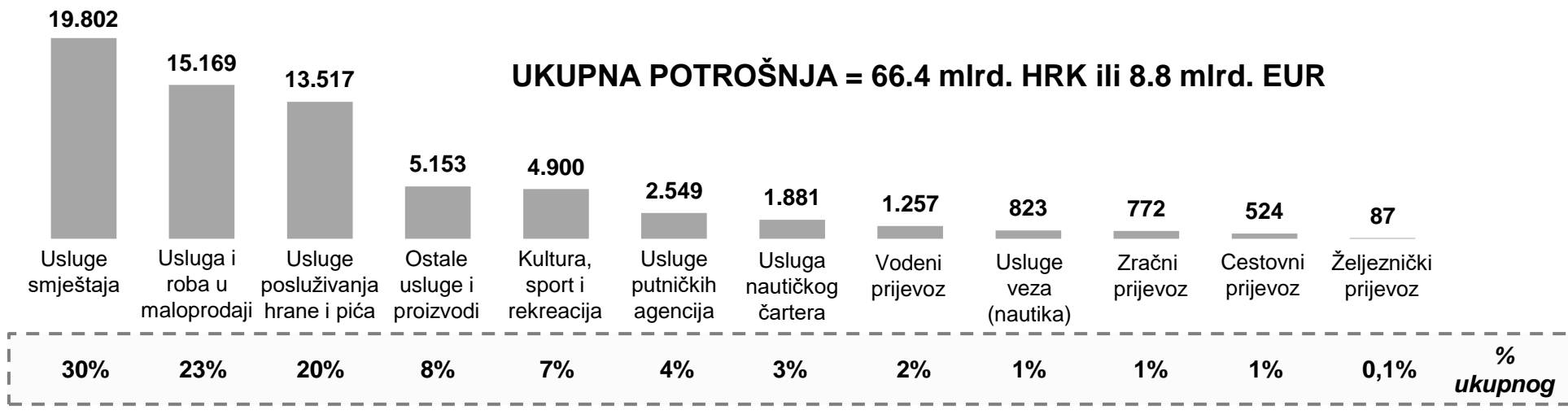

Ključni komentari

- Regresijska analiza kvartalnih promjena BDP-a pokazuje relativno visoku osjetljivost hrvatskog BDP-a prema ekonomskim šokovima u Italiji
- Za svaki 10%-tni pad talijanskog BDP-a, analiza implicira 12%-tni pad hrvatskog BDP-a
- Analitičari predviđaju pad talijanskog BDP-a od 10% za 2020. godinu

Poremećaji u industriji uzrokovani COVID-19 će u sljedećem razdoblju imati negativan utjecaj i na povezane sektore koji imaju značajan udjel u primicima sektora

Dolazni turistički izdaci prema proizvodima (2016., mil. HRK)⁽¹⁾

COVID-19 matrica utjecaja na sektore

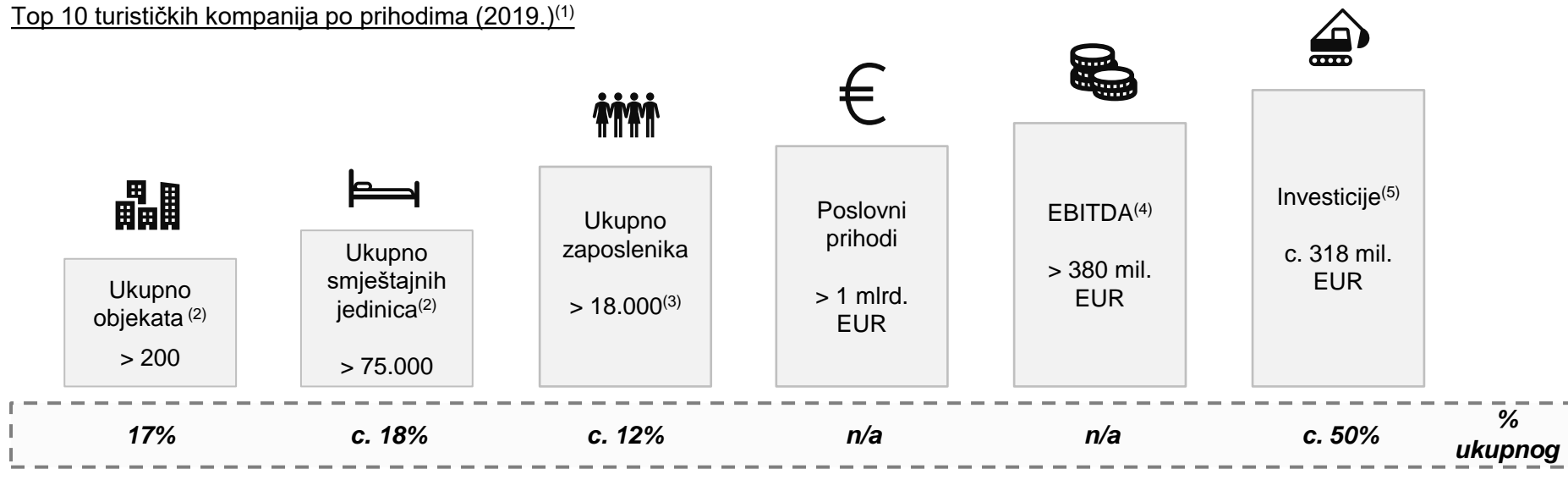

Izvori: Hrvatski zavod za statistiku - Satelitski račun turizma za 2016. godinu, Roland Berger - „Corona economic impact series” ožujak 2020.

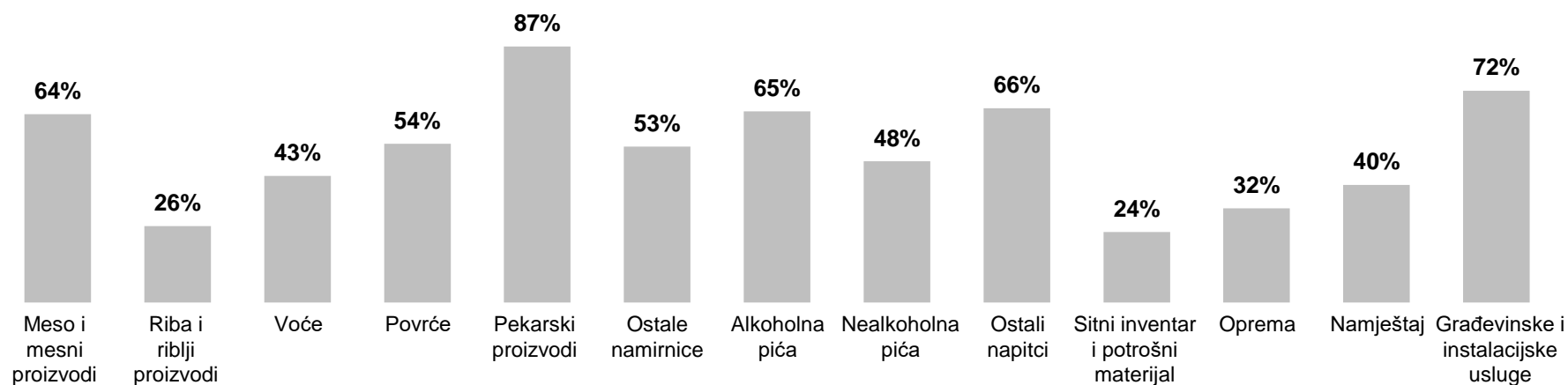
Bilješka: (1) Dolazni turistički izdaci uključuju potrošnju nerezidenata unutar ekonomskog teritorija zemlje

Vodeće turističke kompanije i njihova potrošnja domaćih proizvoda i usluga

Top 10 turističkih kompanija po prihodima (2019.)⁽¹⁾

Udio domaćih proizvoda i usluga u ukupnoj potrošnji vodećih hrvatskih turističkih kompanija (3Q 2019.)

Izvori: Hrvatska udruga turizma, Zagrebačka burza, Hrvatski zavod za statistiku, hrturizam.hr

Bilješka: (1) Top 10 kompanija uključuje Valamar Rivieru, Lukšić Grupu (Plava Laguna i Jadranski Luksuzni Hoteli), Maistra (uključuje HUP-Zagreb), Arena Hospitality Group, Liburnia Riviera, Blue Sun, Solaris, Jadranka Grupa, Falkensteiner, Turisthotel; (2) Hoteli, turistička naselja i kampovi; (3) Na kraju Q3 2019.; (4) Dobit prije amortizacije, kamata i poreza; (5) Za 2019. godinu

Utjecaj COVID-19 i prognoze za Hrvatsku

- Ministarstvo turizma pripremlilo je tri scenarija s projekcijom pada prihoda od turizma u visini 60%, 75% i 90% za 2020., a u odnosu na 2019. godinu
- Eksperti trenutno koriste sljedeće pretpostavke za osnovni scenarij (u odnosu na 2019. godinu):
  - Pad turističkog prometa od 60-70%
  - Pad prihoda od 70-80%
  - Pad zaposlenosti od 30-50% u sektorima povezanim s turizmom, no isto će u velikoj mjeri ovisiti i o visini i vremenskoj implementaciji potpora/mjera Vlade RH
- Neovisno o razvoju prvog vala pandemije, poslovanje kolektivnih tipova smještaja (prvenstveno hotela) bit će ugroženo do pronalaska cjepiva, a zbog visoke koncentracije gostiju u tim objektima
- Hrvatska ima priliku iskoristiti činjenicu da je dominantno auto destinacija – turisti će do pronalaska cjepiva (a i neko vrijeme potom) biti motivirani sve elementa putovanja držati pod kontrolom, a kriza avio sektora mogla bi biti teška i vjerojatno dugotrajna na globalnoj razini
- Turistički sektor je od vitalne gospodarske važnosti za Hrvatsku i posebnu pozornost trebat će obratiti na sljedeće:
  - Pravodobna komunikacija sa svim dionicima i utvrđivanje prioriteta
  - „Povijesna” prilika za pokretanju dugoročnih strukturnih promjena temeljenih na gospodarskim i drugim interesima države
  - Podržati ulaganja u nove strukture namijenjene gostima budućnosti (umjesto da se sredstva i napori usmjeravaju u održavanje, ili daljnje stvaranje zastarjelih koncepata i struktura)

Turističke kompanije u Hrvatskoj - Trenutno poduzete mjere

Hrvatske turističke kompanije provele su niz organizacijskih, operativnih i strateških promjena unutar svojih organizacija kako bi minimizirale negativni efekt COVID-19 krize u kratkom roku

Područje fokusa	Promjene i inicijative kako bi se minimizirao efekt COVID-19 krize
Upravljanje novčanim tijekovima te izrada i analiza različitih scenarija	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Uspostava dedikiranih timova koji razrađuju i analiziraju različite scenarije te projekcije novčanih tokova ▪ Agresivno rezanje troškova kako bi se smanjio bilo kakav nepotreban pritisak na novčani tijek (svi nepotrebni troškovi) ▪ Produživanje rokova plaćanja prema dobavljačima, upravljanje poreznim obvezama, odgoda kreditnih obveza i pristup državnim potporama ▪ Opoziv prijedloga svih isplata dividendi za 2019. godinu
Upravljanje radnom snagom	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Osiguravanje minimalne plaće od HRK 4,000 za sve zaposlenike (uključujući i sezonske radnike) ▪ Promjene u planovima godišnjih odmora, bez značajnijih otkaza, samo zaposlenici neophodni za rad rade u punom radnom vremenu ▪ Menadžerske i plaće uprava smanjene i do 30% ▪ Upravljanje radnom snagom je uvjetovano istovremenim programom mjera od strane Vlade RH te srednjoročnom strategijom svake od kompanija (ovisno o očekivanjima za sezonu 2020.)
Promjene u investicijskog strategiji	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Odgoda postojećih i planiranih investicija i projekata (uključujući M&A, prodaje imovine, prikupljanje kapitala i duga) ▪ Najbolje kompanije već sada prebacuju svoj investicijski fokus na investicije u zdravstvene i higijenske aspekte, IT (digitalizacija koja rezultira smanjenim kontaktom, personalizacija koja cilja mlađe goste, te praćenje zdravlja i sigurnosti gostiju) te repositioniranje kampova kako smatraju da će se taj segment ponude najbrže oporaviti ▪ Neke kompanije, sa znatnom novčanom pozicijom će koristiti situaciju za ulaganje u nove hotele sa dugoročnim povratima te smanjenim troškovima gradnje
Komunikacija sa svim dionicima	<ul style="list-style-type: none"> ▪ U slučaju burzovnih kompanija, transparentna komunikacija sa svim dionicima (zaposlenici, kreditori, dobavljači, poslovni partneri, itd.) vezana uz sve faktore povezane sa COVID-19 pandemijom i njenim utjecajem na poslovanje ▪ Pregovori za moratorij na sve kreditne i lizing obveze za postojeće aranžmane te apliciranje za COVID-19 zajmove u svrhu premošćivanja kratkotrajnih nedostataka novčanih sredstava

Turističke kompanije u Hrvatskoj – Aktivnosti nakon krize i budući izazovi

Aktivnosti nakon COVID-19 krize

- Osiguranje dovoljne razine radnog kapitala za pokriće operativnih troškova i osiguranje kontinuiteta poslovanja do sezone 2021.
- Financijsko restrukturiranje i angažiranje novog kapitala, u slučaju da ne dođe do očekivanog oporavka u 2021. godini
- Poboljšanje mjera osobne zaštite i higijene u hotelima
- Strože operativne procedure u svrhu povećanja produktivnosti - automatizacija procesa
- Praćenje novih segmenta i ciljano oglašavanje - posebno prema mlađoj populaciji
- Praćenje promjena u ponašanju i navikama gostiju i primjene novih marketinških pristupa
- Investicije i repozicioniranje samostalnih smještajnih jedinica kao što su apartmani, vile, šatori, mobilne kućice i kampovi
- Dodatne investicije u IT (digitalizacija, *big data* u svrhu bolje segmentacije gostiju)

Potencijalni budući izazovi

Globalna recesija i usporeni oporavak putovanja na globalnoj razini

Smanjenje korporativnih izdataka za putovanja i značajno smanjenje aktivnosti u *MICE* segmentu

Nova, niža razina profitabilnosti uslijed "rata cijena"

Promjene u navikama potrošača (gostiju), ponašanjima i potrebama → Novi proizvodi i usluge

Postoji li put ka oporavku za turističke kompanije?

- Usprkos „šokovima” i krizama, turistički sektor neprestano pokazuje otpornost i rast
- Tržišta sa većim diskrecijskim dohotkom će više profitirati u prvoj fazi oporavka tržišta
- Vladini paketi mjera će u nekoj mjeri pomoći kompanija u krizi u kratkom periodu (3-6 mjeseci)
- Planovi za sutra → Hotelski sektor treba djelovati ofenzivno umjesto defanzivno
- Danas je ključna fleksibilnost u politikama otkaza rezervacija
- Hrvatska provodi najstrože mjere zaštite od virusa u Europi sukladno istraživanjima sa sveučilišta Oxford → Trebalo bi se iskoristiti za marketinške svrhe

- Domaća poslovna putovanja (isklj. MICE) su tržišni segment koji će se prvi oporaviti nakon popuštanja restriktivnih mjera, a slijedit će ga domaći odmorišni segment (preko OTA i direktnog booking-a), dok će međunarodna poslovna putovanja trebati duži period oporavka
- Očekivana transformacija globalne avio industrije, gdje Hrvatska treba iskoristiti priliku i činjenicu da je dominantno auto destinacija (lokalni turisti i regionalni gosti iz Njemačke, Slovenije, Austrije itd.)
- Najvažnije zračne luke su nedavno značajno preuređene sa novim terminalima u Zagrebu, Splitu i Dubrovniku, što omogućuje visoke standarde sigurnosne i zdravstvene kontrole putnika
- Fokus na domaće tržište → Ključna ulogu u periodu neposredno nakon krize
- Istražiti mogućnost izdavanja vaučera kao jedne od opcija privlačenja domaćih gostiju

- „Novo normalno” → Sanitetske i higijenske mjere, održivost, organska hrana, zdravlje, značaj putnih osiguranja, načini putovanja, socijalno distanciranje, nova pravila u avio prijevozu
- Razmatranje novih lanaca opskrbe
- Promjene u navikama gostiju (*data intelligence* - novi tržišni segmenti, novi konkurenti)
- Unaprijeđenje *loyalty* programa
- Potreba za razvojem scenarija budućeg rasta sektora
- Potencijalna potreba za dokapitalizacijama te akvizicijama i spajanjima od 2021. godine nadalje, ukoliko se sektor ne oporavi i vrati na povijesne razine

Kontakti

Matko Maravić

Predsjednik Uprave i Partner

T: +385 (0)1 4825 892

M: +385 (0)91 2825 870

E: matko.maravic@intercapital.hr

Andrej Erjavec

Partner

T: +385 (0)1 5540 876

M: +385 (0)91 2825 871

E: andrej.erjavec@intercapital.hr

Ružica Herceg

Stariji Partner

T: +385 (0) 1 2078 260

M: +385 (0)98 367 966

E: ruzica@hdconsulting.hr

Zoran Kasum

Direktor i Partner

T: +385 (0) 1 2078 260

M: +385 (0)98 323 023

E: zoran@hdconsulting.hr

Monika Zec

Voditeljica Investicijskog bankarstva

T: +385 (0)1 4343 872

M: +385 (0)91 2825 862

E: monika.zec@intercapital.hr

Ivan Kovačev

Suradnik

T: +385 (0)1 5540 879

M: +385 (0)99 406 6792

E: ivan.kovacev@intercapital.hr

Branko Bogunović

Partner

T: +385 (0) 1 2078 260

M: +385 (0)98 455 734

E: branko@hdconsulting.hr

Ivana Đurđić Petrinić

Partner

T: +385 (0)1 2078 260

M: +385 (0)99 317 8615

E: ivana@hdconsulting.hr

Izjava o odgovornosti

Informacije iznesene u ovom tekstu pripremljene su u informativne svrhe na temelju podataka dostupnih i poznatih Interkapitalu i HD Consultingu u trenutku njegove izrade i objave i kao takav podložan je promjenama. Sve informacije o Interkapitalu i investicijskim uslugama koje nudimo kao i rizicima ulaganja u financijske instrumente možete pronaći na web stranici: inter.capital.hr gdje su dostupne Opće informacije i povezani dokumenti za ulagatelje na hrvatskom jeziku. Iznesene informacije, mišljenja, analize, zaključci, prognoze i projekcije isključivo su u informativne svrhe i ne predstavljaju investicijski savjet ili preporuku glede kupnje, držanja ili prodaje financijskih instrumenata, niti ponudu ili poziv na davanje ponude. Iznesene analize temelje se na javno dostupnim informacijama, koje InterCapital i HD Consulting smatraju pouzdanima, ali za čiju potpunost i točnost ne preuzimaju nikakvu odgovornost kao ni odgovornost ni obvezu davati informacije o promjenama u iznesenim mišljenjima ili informacijama. Prikazani podaci opće su naravi i ne daju se na temelju razmatranja posebnih okolnosti svakog pojedinog investitora. Investitori trebaju donijeti vlastitu odluku o eventualnom ulaganju bez oslanjanja na iznesene stavove.